

بررسی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی زنان روستایی؛ مطالعه موردی سه روستا از سه استان ایران

سید رسول حسینی (دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران)

ra.hoseini@gmail.com

حسین بهروان (استاد جامعه شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد؛ نویسنده مسؤل)

behravan@um.ac.ir

سیما سروش (دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران)

چکیده

هدف این مقاله بررسی اعتماد اجتماعی و برخی از عوامل موثر بر آن در میان زنان سه روستا از سه استان کشور می باشد. سوالات این پژوهش عبارتند از: وضعیت اعتماد اجتماعی در میان زنان در مناطق روستایی چگونه است؟ چه عواملی بر میزان اعتماد اجتماعی زنان روستایی موثر هستند؟ یافته های این پژوهش با استفاده از ابزار پرسشنامه و انتخاب نمونه ای ۳۰۰ نفری از زنان روستایی روستاهای نقندر (خراسان رضوی)، کوشک هزار (فارس) و تنگسرخ (کهگیلویه و بویراحمد) نشان می دهند که سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی در سطح متوسط قرار دارد. نتایج نشان می دهد درآمد بیشتر، متاهل بودن، سطح توسعه پایین تر، میزان رفت و آمد بیشتر بین خانوارها، سطح رفاه بالاتر خانوار، گرایش به سنت گرایی کم تر و میزان استفاده بیشتر از رسانه های جمعی منجر به افزایش اعتماد اجتماعی در بین زنان روستایی می شود. همچنین بعد خانوار، تحصیلات و سن رابطه معنی داری با میزان اعتماد اجتماعی زنان روستایی در روستاهای منتخب ندارند. این مطالعه پیشنهاد می کند جهت جلوگیری از کاهش اعتماد اجتماعی در جامعه، برنامه ریزان و سیاست گذاران در تدوین برنامه ها توجه هر چه بیش تری به روابط اجتماعی در جامعه داشته باشند.

کلیدواژه ها: اعتماد اجتماعی، زنان روستایی، نقندر، کوشک هزار، تنگسرخ.

مقدمه

توسعه دیگر تنها رشد اقتصادی نیست و برای رسیدن به توسعه واقعی باید تمام جنبه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی جامعه هم‌زمان رشد پیدا کنند. ضروری است لوازم و تبعات رسیدن به توسعه همه جانبه را جهت رسیدن به وضع مطلوب بپذیریم و از تمامی ظرفیت‌ها و امکانات بالقوه جهت رسیدن به این وضع مطلوب بهره حساب شده ببریم. یکی از این ظرفیت‌ها اعتماد اجتماعی می باشد.

در سال‌های اخیر محققان توجه ویژه‌ای به مفهوم اعتماد اجتماعی نشان داده‌اند (فوکویاما^۱، ۱۹۹۵؛ پاتنام^۲، ۲۰۰۰؛ برم و ران^۳، ۱۹۹۷؛ موریس و کلیسنر^۴، ۲۰۱۰). محققان اجتماعی از رشته‌های گوناگون، پیامدهای مثبت و گسترده‌ای برای اعتماد اجتماعی بیان کرده‌اند. به طور مثال بسیاری از محققان در قالب سرمایه اجتماعی از تاثیر اعتماد بر رشد و توسعه اقتصادی تاکید کرده‌اند (آنتونی^۵، ۲۰۰۵، ۲۰۰۸؛ ناک^۶، ۲۰۰۲؛ چوپین^۷، ۲۰۰۴؛ پاتنام، ۲۰۰۰؛ نارایان و پریکت^۸، ۱۹۹۷؛ گلیسر و ردلیک^۹، ۲۰۰۹؛ مورفی^{۱۰}، ۲۰۰۶)، و برخی دیگر به تاثیر اعتماد بر کاهش نرخ جرم (پاتنام، ۲۰۰۲) و کارکرد بهتر نهادهای حکومتی (پاکستون^{۱۱}، ۲۰۰۲؛ کلین^{۱۲} و دیگران، ۲۰۱۰؛ ریکی^{۱۳}، ۲۰۱۰؛ بی ژرن اسکو^{۱۴}، ۲۰۱۰) اشاره کرده‌اند.

۱- Fukuyama

۲- Putnam

۳- Brehm & Rahn

۴- Morris & Klesner

۵- Antoni

۶- Knac

۷- Joopin

۸- Narayan & Pritchett

۹- Glaeser & Redlick

۱۰- Murfey

۱۱- Paxton

۱۲- Klijn

۱۳- Richey

۱۴- Bjørnskov

اعتماد را می توان مهم ترین مسئله پارادایم نظم و محور تفکرات جامعه شناسانی نظیر دورکیم و تونیس قلمداد کرد. در عین حال، اعتماد بستر تعاملات و روابط اجتماعی و کانون مفهوم سرمایه اجتماعی است (آزاد ارمکی و کمالی، ۱۳۸۳). اعتماد به معنای باور بر مبنای این احتمال است که دیگران کارهای به خصوصی را انجام می دهند یا از انجام آن پرهیز می کنند، که مورد انتظار ما می باشد. مفهوم اعتماد ممکن است برای پیش بینی رفتار یک شریک با توجه به تعهدات و الزامات او در مذاکرات و تعاملات در حالی که او ممکن است با رفتار فرصت طلبانه نیز مواجه باشد، بیان شود (توکلی و تاجبخش، ۱۳۸۷). عدم اعتماد به دیگران در جامعه از پذیرش اخلاق عام جامعه و همکاری و هم‌نوایی افراد جلوگیری می کند و باعث به وجود آمدن ابزاری در جهت فردگرایی و مشکلات آن در جامعه می شود. در جامعه ای که اعتماد کمی به دیگران وجود دارد، تمایل به مراقبت های شدید و احتیاط، کاهش معاملات اقتصادی و اجتماعی بوجود می آید و مانع از همکاری اجتماعی می شود (موریس و کلیسنر، ۲۰۱۰). اعتماد ویژگی مرکزی دنیای مدرن (اجتماعات و اقتصادهای پیچیده) می باشد. برای مقابله با چالش های زندگی مدرن، اعتماد نه تنها به افراد بلکه در نظام های انتزاعی مانند نظام های سیاسی، حقوقی و اقتصادی برای حل مشکلات موثر است (تنببرگ^۱، ۲۰۰۷). برخی از ویژگی ها در جامعه معاصر باعث شده است که اعتماد اجتماعی اهمیت ویژه ای پیدا کند: عدم یقین و قطعیت در جامعه امروز، وابستگی شدید انسان ها، افزایش حضور ریسک، افزایش حق گزینش و انتخاب برای افراد، پیچیدگی نهادها، سازمان ها و سیستم های فنی، و این که در جامعه امروز زندگی ما به شدت وابسته به عملکرد افرادی است که برای ما ناشناخته و گمنام هستند. انسان امروزی، برای اینکه بتواند با غریبه ها تعامل داشته باشد، نیاز به اعتماد دارد (شارع پور، ۱۳۸۸).

وضعیت زنان هر جامعه نشان گر میزان پیشرفت آن جامعه است. اعتلای کشورها در گرو استفاده هدفمند از تمامی نیروها و استعدادهای انسانی خود از جمله زنان است. از طرف دیگر یکی از عوامل و مولفه های مهم انسجام در هر جامعه ای وجود اعتماد در بین افراد آن جامعه

۱- Tennberg

و مخصوصاً زنان آن جامعه است. کمبود اعتماد در نزد زنان روستایی می تواند به عنوان سدی در برابر مشارکت زنان در جامعه روستایی باشد. توجه به وضعیت این قشر از جامعه، تلاش برای شناسایی هر چه دقیق تر و ارزش گذاری فعالیت های آنان و رفع مسائل و موانع بر سر راه گسترش مشارکت زنان روستایی از جمله الزامات در مسیر توسعه روستایی به شمار می آید. دلایلی چند باعث توجه به این موضوع شده است:

۱. به نظر سن^۱، اقتصاددان هندی، تمرکز جنبش های حمایت از حقوق زنان از توجه به رفاه بانوان (و حقوق اولیه ای که مستقیماً به ارتقای رفاه آن ها مرتبط می شوند) به توجه به عاملیت^۲ زنان تغییر یافته است. دیگر نمی توان زن ها را به صورت دریافت کنندگان منفعل کمک برای ارتقای رفاهشان نگریست، بلکه به صورتی فزاینده زن ها به عنوان عوامل فعال ایجاد تحول نگریسته می شوند.

۲. چنان چه روند افزایش حضور زنان در بازار کار ایران تا سال ۱۴۰۰ به اندازه های جهانی از این لحاظ برسد، عرضه نیروی کار به دو برابر حد کنونی خواهد رسید. این موضوع در کنار روند رو به تزاید پذیرفته شدگان دختر در دانشگاه های کشور نشان از تمایل بیشتر زنان نسبت به مشارکت اجتماعی - اقتصادی است و این مشارکت البته مستلزم اعتماد است.

۳. از نظر شومپتیر (۱۳۷۳) زنان و نهاد خانواده عامل اساسی در توسعه محسوب می-شوند و از آنجا که وی می پندارد نهاد خانواده در غرب رو به افول است، تضعیف روند توسعه در این کشورها را پیش بینی می کند. لذا چنان چه زنان را در نهاد خانواده و نیز تربیت اجتماعی کودکان تاثیرگذار قلمداد کنیم، مطالعه این بخش از جامعه به صورتی مجزا هم به تحکیم خانواده و هم به تاثیر در تربیت اجتماعی با رویکرد اعتمادآمیز و از آن جا به تشدید روند توسعه در کشور می انجامد (آزاد ارمکی و کمالی، ۱۳۸۳).

بنابراین شناسایی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی زنان روستایی می تواند یکی از موضوعات مهم در ارتباط با مسائل توسعه و توسعه روستایی باشد. در این ارتباط مقاله حاضر

۱- Sen

۲- Agency

سعی دارد تا با بررسی وضعیت اعتماد اجتماعی در میان زنان روستایی، به سوالات زیر نیز پاسخ دهد:

- وضعیت اعتماد اجتماعی در میان زنان روستایی جامعه مورد مطالعه چگونه است؟
- چه عواملی بر میزان اعتماد اجتماعی زنان روستایی موثر هستند؟

پیشینه پژوهش

گلیو^۱ و دیگران (۲۰۱۱)، در مطالعه ای با عنوان اعتماد در ازبکستان به بررسی برخی عوامل موثر بر اعتماد پرداخته اند. در بررسی آن ها متغیرهای سن و سطح تحصیلات دارای همبستگی معکوس و بعد خانوار و پایگاه اقتصادی- اجتماعی خانوار دارای همبستگی مثبت و مستقیم با اعتماد بوده اند. همچنین سطح اعتماد در مناطق گوناگون ازبکستان متفاوت بوده است بدین صورت که مناطق با جمعیت بیشتر دارای سطح اعتماد پایین تر بوده اند. برخی از محققان در مطالعات خود بر رابطه مثبت و مستقیم بین تحصیلات، سن و سطح درآمد و اعتماد اشاره کرده اند (جمال^۲، ۲۰۰۷؛ پاکستون، ۲۰۰۷؛ هریروس و کرایدو^۳، ۲۰۰۸). ویلچ^۴ و دیگران (۲۰۰۷) در مطالعه خود بر تاثیر مستقیم وضعیت تاهل و بعد خانوار بر اعتماد تاکید می کنند. بی ژرن اسکف (۲۰۰۶) در مطالعه ای میان کشوری، به بررسی برخی از عوامل موثر بر اعتماد تعمیم یافته پرداخته است. او در مطالعه خود تاکید می کند نابرابری درآمدی سطح اعتماد را کاهش می دهد.

در رابطه با اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن در داخل کشور مطالعات چندی صورت گرفته است. برخی از این مطالعات تاکید می کنند که سن بر میزان اعتماد اجتماعی دارای تاثیر مستقیم می باشد (آزاد ارمکی و کمالی، ۱۳۸۳؛ منصوریان و قدرتی، ۱۳۸۸؛ وثوقی و آرام، ۱۳۸۸ و حسینی، ۱۳۸۹). برخی از مطالعات به تاثیر نداشتن یا تاثیر معکوس سن بر اعتماد

۱- Gleave

۲- Jamal

۳- Herrerros& Criado

۴- Welch

اجتماعی تاکید کرده اند (عباس زاده، ۱۳۸۳ و اوجاقلو و زاهدی، ۱۳۸۴). برخی از محققان در مطالعات خود بر تاثیر مستقیم درآمد و تحصیلات بر اعتماد اجتماعی تاکید کرده‌اند (حسینی، ۱۳۸۹ و اوجاقلو و زاهدی، ۱۳۸۴) همچنین برخی دیگر از محققان بر عدم وجود رابطه یا رابطه معکوس بین درآمد، تحصیلات و اعتماد اجتماعی اشاره کرده اند (عباس زاده، ۱۳۸۳؛ آزاد ارمکی و کمالی، ۱۳۸۳ و منصوریان و قدرتی، ۱۳۸۸). تعداد کمی از مطالعات بر تاثیر وضعیت تاهل بر اعتماد اجتماعی تاکید کرده اند (آزاد ارمکی و کمالی، ۱۳۸۳) و همچنین برخی از مطالعات به نداشتن رابطه بین وضعیت تاهل و اعتماد اجتماعی تاکید کرده اند (حسینی، ۱۳۸۹ و اوجاقلو و زاهدی، ۱۳۸۴). مصرف رسانه ای و میزان استفاده از رسانه های جمعی متغیری است که برخی از مطالعات بر تاثیر مستقیم آن بر اعتماد اجتماعی تاکید کرده‌اند (آزاد ارمکی و کمالی، ۱۳۸۳) همچنین برخی از مطالعات به این نتیجه رسیده اند که بین میزان استفاده از رسانه های جمعی و سطح اعتماد اجتماعی رابطه معنی داری وجود نداشته است (اوجاقلو و زاهدی، ۱۳۸۴ و منصوریان و قدرتی، ۱۳۸۸). برخی از مطالعات بر تاثیر مستقیم وضعیت رفاهی افراد و خانوار بر اعتماد اجتماعی تاکید دارند (فیروزآبادی و ایمانی، ۱۳۸۶ و زاهدی و دیگران، ۱۳۸۷). همچنین برخی از مطالعات بر رابطه معکوس بین رفاه، توسعه و اعتماد اجتماعی تاکید کرده اند (ربانی و دیگران، ۱۳۸۷؛ فیروزآبادی و دیگران، ۱۳۸۹). اوجاقلو و زاهدی (۱۳۸۴) در مطالعه ای تاکید کرده اند که بین متغیر سنت گرایی و اعتماد تعمیم یافته رابطه معنی داری وجود ندارد. همچنین آزاد ارمکی و کمالی (۱۳۸۳) در مطالعه خود بر تاثیر بعد خانوار بر میزان اعتماد اجتماعی تاکید کرده اند. بدین صورت کسانی که در خانواده های پرجمعیت تری بوده اند دارای سطح اعتماد بالاتری می باشند. همچنین برخی از مطالعات به بررسی سطح سرمایه اجتماعی و اعتماد و عوامل موثر بر آن در مناطق روستایی پرداخته اند.

بويدن^۱ و تورسون^۲ (۲۰۰۴) در مطالعه ای با عنوان «سرمایه اجتماعی در اجتماعات شهری و روستایی: بررسی تفاوت ها در تاثیر رسانه»، تاکید می کنند از آنجا که آمریکایی های

۱- Beaudoin

۲- Thorson

روستایی دارای ساختار خانواده سنتی و پیوندهای خویشاوندی قوی می باشند، در نتیجه برخوردار از سرمایه اجتماعی قوی تر از اجتماعات شهری هستند. لی و دیگران (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای با عنوان «شبکه^۱، سرمایه اجتماعی و هویت در توسعه روستایی اروپایی»، به بررسی نقش هویت و سرمایه اجتماعی در ۶ روستایی اروپایی غربی پرداخته اند. آن‌ها در مطالعه خود نشان می دهند که احساس قوی از هویت می تواند به عنوان یک جنبه از سرمایه اجتماعی درک شود. آن‌ها در مطالعه خود نتیجه می گیرند که سطح بالای شبکه ها، مشارکت مدنی و انسجام اجتماعی در نواحی روستایی بیشتر از مناطق شهری است. سلامت روانی با سرمایه اجتماعی دارای ارتباط مثبت و معناداری می باشد و در مناطق روستایی سلامت روانی بیشتر از مناطق شهری می باشد. همچنین علی رقم تصویری که از زندگی روستایی ارائه می شود (امید به زندگی پایین تر، شرایط زندگی سخت تر و ...) به نظر می رسد در مناطق روستایی سطح بالاتری از سرمایه اجتماعی برخوردار باشند. این طور بحث می شود که تراکم جمعیت پایین ارتباطات بین ساکنان را تشویق می کند، انزوا و سطح پایین خدمات عمومی در نواحی روستایی شبکه های همکاری و مبادله در کارهای داوطلبانه را تسهیل می کند (زیرچ^۲ و دیگران، ۲۰۰۹). اسنولی و تریسی (۲۰۰۲) در مطالعه خود با عنوان توسعه اعتماد در همکاری های غیر سودمند روستایی، به بررسی سطح اعتماد در چند روستایی مورد مطالعه می پردازند. آن‌ها در مطالعه خود نشان می دهند که مکان روستاها یکی از عوامل موثر بر توسعه اعتماد در روستاهای مورد مطالعه می باشد. سیاست های حکومت، رهبری همکاری های غیرسودمند و منابع مالی و سیاسی این همکاریها از عوامل موثر در توسعه اعتماد روستایی می باشد.

اعتماد اجتماعی

دغدغه تنزل روابط اجتماعی از جمله موضوعاتی است که به کرات در جامعه شناسی کلاسیک به چشم می خورد. شاید بتوان به تعبیری گفت که تولد جامعه شناسی معلول نگرانی

۱- Networking

۲- Ziersch

مربوط به روند رو به تنزل روابط اجتماعی در نتیجه صنعتی شدن و آغاز مدرنیته است. جامعه-شناسان اولیه درباره انتقال از گمین شافت به گزل شافت یا تاثیر زندگی شهری بر حیات انسانی نظرات فراوانی ابراز داشته اند. به نظر زیمل، فرآیندهایی نظیر تقسیم کار فزاینده، عقلانیت مفرط و نظایر آن سبب پیدایش دلزدگی و احتیاط در روابط اجتماعی موجود در کلان شهرها شده است (پیراهری، ۱۳۸۸).

گیدنز اعتماد را به عنوان اطمینان از اعتماد پذیری اشخاص یا اتکاء بر کیفیت یا ویژگی یک شخص و یا صحت عبارت و گفته ای توصیف می کند. از نظر گیدنز، اعتماد به صورتی بلاواسطه، با مفهوم ساختار و نهاد از یک سو و خصلت جامعه مدرن از سوی دیگر مرتبط است، ساختاری که براساس قواعد و منابع تکرار پذیر توصیف می گردد. گیدنز چهار زمینه اصلی مسلط بر فرهنگ های پیش از مدرن را نظام خویشاوندی، اجتماع محوری، باورداشت-های مذهبی و سنت می شمارد، که به اعتقاد وی این منابع اعتماد، اهمیت خود را در جوامع مدرن از دست داده اند. در جوامع مدرن، نظام های انتزاعی جانشین نظام خویشاوندی، اجتماع محلی و سنت شده است. به زعم وی در جوامع تحت تسلط نظام های انتزاعی و فاصله گیری زمانی و مکانی، اعتماد بسیار دارای اهمیت می باشد. نیاز به اعتماد با این فاصله گیری ارتباط دارد. به عبارتی افراد به کسانی که پیوسته در معرض دیدشان هستند و فعالیت‌هاشان را می توانند مستقیماً مورد بازنگری قرار دهند، نیاز به اعتماد ندارند (گیدنز، ۱۳۷۷). گیدنز جو دارای اعتماد را با اصطلاح «پبله حفاظتی» معرفی می کند که در حقیقت نوعی پوشش اطمینان بخش است که به حفظ و تداوم محیط پیرامونی ما کمک می کند (گیدنز، ۱۳۸۳).

اعتماد اجتماعی را می توان در دو سطح اعتماد بین شخصی و اعتماد تعمیم یافته مطرح کرد. اعتماد بین شخصی داشتن اطمینان به نزدیکان و اعضای خانواده، بستگان و دوستان است. به عبارت دیگر این نوع اعتماد بیشتر در روابط فرد با نزدیکان و دوستان و آشنایان وجود دارد، ولی اعتماد تعمیم یافته فراتر از اعتماد شخصی است. اعتماد تعمیم یافته داشتن حُسن ظن نسبت به همه افراد در روابط اجتماعی جدای از تعلق آن‌ها به گروه های قومی و قبیله ای

است که این امر منجر به گسترش روابط برون گروهی می شود (چلبی، ۱۳۷۵ و کاریانن^۱، ۲۰۱۱).

اعتماد متقابل اجازه می دهد که تعاملات اجتماعی در جامعه به صورت گسترده و روان جاری گردند. از دیدگاه گیدنز، ارتباط ناب منوط به اعتماد متقابل است و اعتماد متقابل نیز به نوبه خود رابطه نزدیک با خودمانی شدن دارد. وجود هر نوع تهدید به موازات خود، بی-اعتمادی را افزایش می دهد و این عامل نیز کناره گیری از تعاملات اجتماعی را موجب می-شود. هنگامی که افراد با محیط های تهدید کننده مواجه هستند، ممکن است واکنش های مختلفی از خود نشان دهند، از جمله: عدم اطمینان به دیگران، دوری جستن از مکان های خاص، اخذ تدابیر حفاظتی، تغییر فعالیت های روزمره، کاهش مشارکت در فعالیتهای اجتماعی و... (چلبی و امیر کافی، ۱۳۸۳). اعتماد تسهیل کننده مبادلات در فضای اجتماعی است که هزینه مذاکرات و مبادلات اجتماعی را به حداقل می رساند و همکاری و تعاون را در جامعه گسترش می دهد (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۰؛ چلبی و مبارکی، ۱۳۸۴).

چارچوب نظری

پاتنام در تبیین کاهش اعتماد، عامل رسانه ها و به ویژه تلویزیون را دارای اهمیت نسبتاً زیادی می داند چرا که تلویزیون افراد را به درون خانه های خود و به دور از تعاملات اجتماعی می برد (فیروزآبادی، ۱۳۸۴). بر اساس نظریه پاتنام ما عامل رسانه را به عنوان یک متغیر مستقل در مدل پژوهش وارد می کنیم. پاتنام در تبیین کاهش اعتماد در آمریکا جای-گزینی نسل ها و افزایش سن را مهمترین عامل می داند (فیروزآبادی، ۱۳۸۴). از آنجا که این مفهوم به وسیله سن مشخص می شود، در این پژوهش متغیر سن به عنوان تعریف عملیاتی این مفهوم پاتنام در مدل قرار می گیرد. پاتنام (۲۰۰۰) میزان تعامل و ارتباط افراد را عامل به وجود آورنده اعتماد می داند. این متغیر (تعامل و روابط بین افراد) به عنوان یک متغیر مهم در تبیین اعتماد اجتماعی در نزد نظریه پردازان اعتماد اجتماعی مطرح می باشد و ما آن را به

۱- Kääriäinen

عنوان یک متغیر مهم در مدل پژوهش به کار می‌گیریم. همچنین پاتنام معتقد است که افراد برخوردار از منابع نسبت به افراد فاقد منابع، از اعتماد بیشتری برخوردارند. به نظر وی مردم در تقریباً همه جوامع، به «ندارها» کم‌تر از «ثروتمندان» اعتماد می‌کنند (منصوریان و قدرتی، ۱۳۸۸). می‌توان برخورداری منابع در نظریه پاتنام را با اندکی مسامحه در درآمد، سطح تحصیلات و رفاه خانوار عملیاتی کرد. افه و فوش (۲۰۰۲) در مطالعه خود نشان می‌دهند که بعد خانوار رابطه مستقیمی با اعتماد دارد. به عبارتی با افزایش تعداد افراد خانوار میزان اعتماد کاهش پیدا می‌کند. در این پژوهش ما بعد خانوار را به عنوان یک متغیر مستقل و برگرفته از نظریه افه و فوش وارد مدل تحلیلی پژوهش می‌کنیم. در تحلیل مفهومی سنت‌گرایی در جامعه روستایی مورد مطالعه، از نظریه گیدنز درباره منابع اعتماد در دوران پیش از مدرن که از جمله آن‌ها روابط خویشاوندی، اجتماع محلی، سنت و مذهب است کمک گرفته شده است. همچنین در این پژوهش متغیرهای وضعیت تاهل و سطح توسعه روستا نیز به عنوان متغیر مستقل در مدل پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فرضیه‌ها

- هدف اصلی این پژوهش بررسی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی زنان روستایی می‌باشد و در این ارتباط چند فرضیه طراحی می‌شود که به ترتیب زیر هستند:
۱. بین وضعیت تاهل زنان روستایی و سطح اعتماد اجتماعی آنان رابطه وجود دارد (ولیع و دیگران، ۲۰۰۷).
 ۲. بین سطح تحصیلات زنان روستایی و اعتماد اجتماعی آنان رابطه وجود دارد (منصوریان و قدرتی به نقل از پاتنام، ۱۳۸۸).
 ۳. بین وضعیت درآمد خانوار زنان روستایی و سطح اعتماد اجتماعی آنان رابطه وجود دارد (منصوریان و قدرتی به نقل از پاتنام، ۱۳۸۸).
 ۴. بین استفاده از رسانه‌های جمعی توسط زنان روستایی و سطح اعتماد اجتماعی آنان رابطه وجود دارد (فیروزآبادی به نقل از پاتنام، ۱۳۸۴).

۵. بین بُعد خانوار زنان روستایی و سطح اعتماد اجتماعی آنان رابطه وجود دارد (أفه و فوش، ۲۰۰۲).
۶. بین وضعیت رفاه خانوار زنان روستایی و سطح اعتماد اجتماعی آنان رابطه وجود دارد (منصوریان و قدرتی به نقل از پاتنام، ۱۳۸۸).
۷. بین گرایش به سنت گرایی زنان روستایی و اعتماد اجتماعی آنان رابطه وجود دارد (گیدنز، ۱۳۷۷).
۸. بین سطح توسعه روستا و اعتماد اجتماعی زنان روستایی رابطه وجود دارد (پاتنام، ۱۳۸۰).
۹. بین سن زنان روستایی و سطح اعتماد اجتماعی آنان رابطه وجود دارد (فیروزآبادی به نقل از پاتنام، ۱۳۸۴).
۱۰. بین رفت و آمد خانوارها و سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی رابطه وجود دارد (پاتنام، ۲۰۰۰).

روش تحقیق

روش تحقیق این مطالعه پیمایش است. برای گردآوری داده ها از پرسشنامه استفاده شده و بیشتر سوال های طرح شده در پرسشنامه به صورت مقیاس های چندگویه ای مطرح شد که علاوه بر بالا بردن میزان پاسخ گویی، هم امکان شناخت مقاصد ذهنی را می دهد و هم امکان سنجش متغیرها را در سطح پیشرفته آماری مثل رگرسیون، فراهم می سازد. با توجه به اینکه در این پیمایش هدف، بررسی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی زنان روستایی می باشد، لذا واحد تحلیل این پژوهش کلیه زنان بالای ۱۵ سال ساکن در روستاهای نقندر (خراسان رضوی)، کوشک هزار (فارس) و تنگسرخ (کهگیلویه و بویراحمد) می باشند و جامعه آماری این مطالعه را تشکیل می دهند. در رابطه با انتخاب این سه روستا توجه به چند نکته ضروری است. اولاً سه استان متفاوت بر حسب رتبه های متفاوت در سطح توسعه یافتگی تعیین شده اند، به عبارت دیگر سعی شده است که یک استان با سطح توسعه یافتگی نسبتاً بالا (خراسان

رضوی)، یک استان با سطح توسعه یافتگی نسبتاً متوسط (فارس) و یک استان با سطح توسعه یافتگی نسبتاً پایین (کهگیلویه و بویراحمد) انتخاب شود که انتخاب سطح توسعه یافتگی استان ها بر اساس مطالعات پیشین صورت گرفته است (فیروزآبادی و دیگران، ۱۳۸۹؛ ربانی، ۱۳۸۷؛ عبدالمهدی و موسوی، ۱۳۸۶). ثانياً با توجه به همگون نبودن روستاها در سطح هر استان با انجام مطالعه کیفی اولیه شامل مشاهده و مصاحبه سعی شده است تا روستای انتخابی به عنوان سطح متوسط روستاهای هر استان انتخاب شود.^۱

برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. در این فرمول با در نظر گرفتن خطای ۵٪ در سطح اطمینان ۹۵ درصد تعداد ۳۰۰ نفر از مجموع ۱۲۸۰ نفر جامعه آماری به عنوان حجم نمونه انتخاب گردید. در نهایت تعداد نمونه با توجه به تناسب جمعیت زنان هر روستا در بین روستاها تقسیم گردید که شرح آن در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. تعداد جمعیت و حجم نمونه از روستاهای مورد مطالعه

روستا	تعداد کل جمعیت	تعداد کل زنان بالای ۱۵ سال	تعداد نمونه
نقندر (خراسان رضوی)	۸۱۳	۳۵۰	۱۰۰
کوشک هزار (فارس)	۱۸۹۸	۷۲۰	۱۵۰
تنگسرخ (کهگیلویه و بویراحمد)	۴۵۵	۲۱۰	۵۰
جمع	۳۱۶۶	۱۲۸۰	۳۰۰

منبع: سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۸۵ کل کشور

جهت بررسی رابطه معنی داری بین متغیرها از تحلیل واریانس و رگرسیون استفاده شده است. برای سنجش اعتبار پرسشنامه، از اعتبار صوری استفاده شده است. این اعتبار مبتنی بر داوری و قضاوت متخصصان درباره گویه های پرسشنامه جهت سنجش مفاهیم مورد مطالعه می باشد. برای بدست آوردن میزان روایی مانند بسیاری دیگر از مطالعات مشابه پیمایش، از آلفای کرونباخ برای شاخص مورد مطالعه استفاده شده است. در جدول ۲ میزان آلفای کرونباخ متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی زنان روستایی) و برخی از متغیرهای مستقل آمده است.

۱- وضعیت امکانات توسعه ای هر روستا برگرفته از سرشماری ۱۳۸۵ کل کشور در پیوست به طور کامل آمده است.

جدول ۲. روایی متغیرهای اصلی پژوهش

متغیرها	تعداد گویه ها	ضریب روایی (آلفا کرونباخ)
اعتماد اجتماعی	۷	۰/۸۰
سنت گرایی	۴	۰/۶۸
رفاه خانوار	۸	۰/۷۴

تعریف مفاهیم

اعتماد اجتماعی

برای سنجش اعتماد از سه معرف صداقت، تعهد و امانت داری و پذیرش استفاده شده است. صداقت به معنی تطابق و هماهنگی میان اعمال و گفتار با اعتقادات و گرایش های درونی و عدم تظاهر به رفتار یا گفتاری است که به نظر شخص، درست و مورد قبول نیست. تعهد به معنی پایبندی به قول و وعده ها و عمل به آن ها بر مبنای انتظارات متقابل است. پذیرش به معنی احترام و ارزش برای طرف مقابل و اظهارات وی و باور به توانایی ها و شایستگی های لازم برای حل و فصل مطلوب مسایل در موقعیت کنونی است (باستانی و دیگران، ۱۳۸۷). در این پژوهش منظور از اعتماد اجتماعی، اعتماد خصوصی (خانواده و کسانی که می شناسیم) و اعتماد تعمیم یافته (اعتماد به کسانی که روابط رودرو و چهره به چهره نداریم) می باشد که با شاخص های همچون صداقت، اطمینان، تعهد، انصاف و درستکاری با ۷ گویه طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفته است. در نهایت با جمع کردن نمرات هر گویه، شاخص اعتماد اجتماعی به عنوان یک متغیر در سطح فاصله ای بین ۷ تا ۳۵ بدست آمده است.

سنت گرایی

سنت گرایی برگرفته از کلمه سنت است. سنت به معنای انتقال میراث فرهنگی خاص گروهی ویژه در طی نسل هاست. سنت به مفهوم دقیق، اصطلاح بی طرفی است که به طور معمول برای اشاره به انتقال شفاهی به کار برده می شود و منظور این است که وجوه فعالیت یا سلیقه یا اعتقاد از یک نسل به نسل بعدی می رسند (سینه به سینه نقل می شوند) و به این

ترتیب به صورت دائمی در می آیند (کفاشی و آزاده، ۱۳۸۸). در این پژوهش به منظور سنجش سنت گرایی از گویه های همچون پیروی بی چون و چرا از گفته های بزرگ ترها، اعتقاد به تقدیر و قسمت، دیدگاه افراد نسبت به ازدواج و تحصیل دختران و کار کردن زنان در بیرون از خانه در قالب طیف لیکرت از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف استفاده شده است. در نهایت با جمع کردن ۴ گویه، نمره سنت گرایی هر فرد در سطح فاصله ای بین ۴ تا ۲۰ بدست آمده است.

وضعیت رفاه خانوار

رفاه خانوار به امکانات و تسهیلات رفاهی گفته می شود که در دسترس هر خانوار و فرد قرار دارد. در رابطه با امکانات رفاهی توجه به این نکته ضروری است که برخی از امکانات فقط برای خانوار در نظر گرفته شده است. مثلاً در مورد وسیله نقلیه یا مسکن ملکی منظور فرد به تنهایی نبوده است بلکه خانوار زنان روستایی منظور بوده است. جهت سنجش وضعیت رفاه خانوار از گویه های به صورت بلی و خیر در رابطه با امکانات رفاهی مانند درآمد مکفی خانوار برای زندگی، وسیله نقلیه، مسکن ملکی، انواع بیمه ها، پس انداز برای روز نیاز و غیره استفاده شده است. با جمع کردن نمرات هر گویه نمره رفاه خانوار بین ۰ تا ۸ در سطح فاصله ای بدست آمده است.

رسانه ها

رسانه های جمعی عبارت اند از تمام ابزارهای غیرشخصی ارتباط که بدان وسیله، پیام های بصری و یا سمعی، مستقیماً به مخاطبان انتقال می یابد. تلویزیون، رادیو، ماهواره، روزنامه، اینترنت و مجله در زمره رسانه های همگانی محسوب می شوند (منصوریان و قدرتی، ۱۳۸۸). به منظور عملیاتی کردن این مفهوم در پرسشنامه از پاسخگویان خواسته شد تا میزان استفاده از تلویزیون، رادیو، ماهواره، روزنامه، مجله و اینترنت را مشخص کنند. گویه های طیف لیکرتی برای هر یک از ابزارها، از اصلاً تا خیلی زیاد طراحی شده بودند. و در نهایت با جمع کردن نمره گویه ها، در سطح سنجش فاصله ای نمره میزان استفاده از رسانه ها بدست آمد.

تحصیلات

منظور از متغیر تحصیلات، تعداد سال هایی است که فرد به طور رسمی تحصیل کرده است. در پرسشنامه یک سوال برای تحصیلات افراد با موارد بی سواد، ابتدایی، راهنمایی، دیپلم، فوق دیپلم و لیسانس و بالاتر در نظر گرفته شده است.

بعد خانوار

منظور از بُعد خانوار در این پژوهش تعداد افراد خانوار پاسخگویان می باشد که در زمان کامل کردن پرسشنامه با هم زندگی می کنند و از یک منبع درآمد (سرپرست خانواده) برای هزینه خانواده استفاده می کنند.

متغیرهای جمعیت شناختی

جهت سنجش درآمد خانوار پاسخگویان، از آن ها خواسته شد تا میزان متوسط درآمد ماهیانه خانوار خود را در پرسشنامه مشخص کنند. سوال مربوط به درآمد، به صورت ترتیبی از کمتر از ۱۵۰ هزار تومان، ۱۵۱ تا ۲۵۰ هزار، ۲۵۱ تا ۳۵۰ هزار، ۳۵۱ تا ۴۵۰ هزار، ۴۵۱ تا ۵۵۰ هزار و بیشتر از ۵۵۱ هزار تومان آمده است. سن پاسخگویان بر اساس یک سوال در سطح مقیاس فاصله ای از آن ها پرسیده شده است. وضعیت تأهل پاسخگویان نیز با طرح یک سوال در قالب مجرد یا متأهل مورد پرسش قرار گرفته است.

شبکه روابط

در پرسشنامه از پاسخگویان خواسته شد تا متوسط تعداد دفعات رفت و آمد با همسایگان و اقوام و خویشان در یک ماه را به صورت عدد بیان کنند که در نهایت یک عدد برای هر پاسخگو در سطح مقیاس فاصله ای بدست آمد.

یافته ها

از تعداد ۳۰۰ نفر از زنان روستایی مورد مطالعه، ۲۰/۳ درصد مجرد و ۷۹/۷ درصد متأهل بوده اند. از لحاظ میزان درآمد خانوار پاسخگویان، بیشترین درصد فراوانی در دسته ۱۵۰ تا

۲۵۰ هزار تومان با ۳۰/۷ درصد قرار داشته اند. ۴۰/۷ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات راهنمایی و ۶۸/۳ درصد از پاسخگویان دارای تحصیلات راهنمایی و پایین تر بوده اند. میانگین بُعد خانوار پاسخگویان ۴.۵۰ در دامنه ۲ تا ۱۳ می باشد. میانگین سنی پاسخگویان ۳۴/۶۵ بوده است. دامنه سن زنان روستایی در این مطالعه بین ۱۵ سال تا ۷۹ سال بوده است. میانگین رفت و آمد خانوارها ۱۳/۴۹ بوده است. دامنه این متغیر بین ۴ و ۳۵ می باشد.

برای سنجش متغیر اعتماد اجتماعی، از ۷ گویه با طیف ۵ قسمتی (خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴ و خیلی زیاد=۵) استفاده شده بود. بدین ترتیب حداقل نمره مشارکت ۱×۷ و حداکثر آن ۷×۵ است. همان طور که در جدول ۳ مشاهده می شود میزان اعتماد زنان روستایی در حد متوسطی قرار دارد. به عبارت دیگر ۶۵/۷ درصد زنان روستایی از اعتماد متوسطی برخوردارند و ۹۲/۷ درصد زنان روستایی دارای اعتماد اجتماعی متوسط و پایین تر می باشند.

جدول ۳. میزان اعتماد اجتماعی در بین زنان روستایی

دسته بندی	میزان اعتماد اجتماعی زنان روستایی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
۷ تا ۱۶	کم	۸۱	۲۷/۰	۲۷/۰
۱۷ تا ۲۶	متوسط	۱۹۷	۶۵/۷	۹۲/۷
۲۷ تا ۳۵	زیاد	۲۲	۷/۳	۱۰۰/۰
جمع		۳۰۰	۱۰۰	

میانگین: ۲۱/۱۴ انحراف معیار: ۴/۳۶۶

برای سنجش میزان گرایش به سنت گرایی در میان زنان روستایی از ۴ گویه در قالب طیف لیکرتی (از خیلی کم تا خیلی زیاد) استفاده شده است. در این متغیر از مجموع نمرات گویه ها (خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴ و خیلی زیاد=۵) نمره ای بین ۴ تا ۲۰ بدست آمده است که یافته های مطالعه نشان می دهد که ۴۷/۷ درصد پاسخگویان در حد پایین، ۴۵/۳ درصد در حد متوسط و ۷/۰ درصد پاسخگویان در حد زیاد گرایش به سنت گرایی برخوردار بوده اند. میانگین نمره سنت گرایی زنان روستایی ۸/۹۰ و انحراف معیار ۳/۲۸۵ بوده است. میزان استفاده از رسانه های جمعی در میان پاسخگویان در حد متوسطی قرار داشته است. به طوری که ۷۲/۳ درصد پاسخگویان در این دسته (متوسط) قرار داشته اند. سطح رفاه خانوار زنان روستایی نیز با ۸ گویه (بلی=۱ و خیر=۰)

سنجیده شده است. بدین ترتیب نمره‌ای بین ۰ و ۸ برای هر پاسخگو بدست آمده است. ۴۵/۷ درصد پاسخگویان در حد پایین (۰ تا ۲)، ۴۱/۳ درصد در حد متوسط (۳ تا ۵) و تنها ۱۳ درصد پاسخگویان از رفاه بالایی برخوردار بوده اند.

آزمون فرضیات

با توجه به اینکه سطح سنجش متغیرهای مستقل متفاوت می باشد، به خاطر نرمال بودن متغیر اعتماد از آزمون تفاوت میانگین (T-test) استفاده شد.

جدول ۴. میزان اعتماد اجتماعی زنان روستایی بر حسب وضعیت تاهل و روستا

مؤلفه	متغیر دوم	میانگین	انحراف معیار	معنی داری
وضعیت تاهل	مجرد	۲۰.۴۸	۵.۱۰۱	۰.۰۴۷
	متاهل	۲۱.۳۱	۴.۱۵۳	
نام روستا	نقندر	۱۹.۶۰	۴.۱۴۳	۰.۰۰۰
	کوشک هزار	۲۱.۲۳	۴.۰۹۳	
	تنگسرخ	۲۳.۵۷	۴.۸۰۱	

با اشاره به جدول ۴ میانگین اعتماد اجتماعی برای زنان متأهل بیشتر از زنان مجرد می باشد. همچنین در جدول ۴ مشاهده می شود که تفاوت معنی داری بین روستاها و اعتماد اجتماعی زنان در جامعه روستایی مورد مطالعه وجود دارد و بیشترین میزان اعتماد اجتماعی زنان روستایی در بین زنان روستای تنگسرخ وجود دارد.

جدول ۵. همبستگی متغیرهای مستقل با اعتماد اجتماعی زنان روستایی

ردیف	مؤلفه ها	ضریب همبستگی	معنی داری (sig.)
۱	درآمد خانوار	۰.۱۰۳ (تاو بی کندال)	۰.۰۰۹
۲	تحصیلات	۰.۰۴۲ (تاو بی کندال)	۰.۱۷۵
۳	بعد خانوار	-۰.۰۲۴ (پیرسون)	۰.۳۳۹
۴	سن	۰.۰۷۶ (پیرسون)	۰.۱۸۹
۵	رفت و آمد خانوارها با خویشاوندان	۰.۵۹۵ (پیرسون)	۰.۰۰۰
۶	رفاه خانوار	۰.۲۶۳ (پیرسون)	۰.۰۰۰
۷	سنت گرایی	-۰.۲۰۴ (پیرسون)	۰.۰۰۰
۸	رسانه های جمعی	۰.۲۰۷ (پیرسون)	۰.۰۰۰

ضریب همبستگی کندال ۰/۱۰۳ و سطح معناداری ۰/۰۰۹ نشان می دهد که بین وضعیت درآمد خانوار زنان روستایی و سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی ارتباط معنادار و مثبتی وجود دارد. به عبارت دیگر با افزایش سطح درآمد خانوار زنان روستایی بر میزان اعتماد اجتماعی زنان روستایی افزوده می شود. ضریب همبستگی کندال ۰/۰۴۲ و سطح معنی داری ۰/۱۷۵ نشان می دهد که بین تحصیلات و اعتماد اجتماعی زنان در جامعه روستایی مورد مطالعه ارتباط معنی داری وجود ندارد. در این متغیر با توجه سطح معنی داری ۰/۳۳۹ رابطه معنی داری بین بعد خانوار و اعتماد اجتماعی زنان وجود ندارد.

در مورد سن همانطور که در جدول ۵ ملاحظه می شود با توجه به ضریب پیرسون بین این دو متغیر ۰/۰۷۶ همبستگی وجود دارد. بنابراین با توجه به سطح معنی داری ۰/۱۸۹ ارتباط معنی داری بین سن و اعتماد اجتماعی زنان روستایی وجود ندارد.

با توجه به ضریب همبستگی ۰/۰۵۹۵ با افزایش میزان رفت و آمد بین خانوارهای روستاییان، سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی نیز افزایش پیدا می کند (معنی داری = ۰/۰۰). ضریب همبستگی ۰/۲۶۳ نشان می دهد با افزایش میزان رفاه خانوارهای روستاییان، سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی نیز افزایش پیدا می کند (معنی داری = ۰/۰۰). ضریب همبستگی ۰/۲۰۴- نشان می دهد با افزایش میزان گرایش به سنت گرایی در زنان روستایی، سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی کاهش پیدا می کند (معنی داری = ۰/۰۰). ضریب همبستگی ۰/۲۰۷ نشان می دهد با افزایش میزان استفاده از رسانه های جمعی، سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی نیز افزایش پیدا می کند (معنی داری = ۰/۰۰).

مدل رگرسیون چندگانه

به منظور بررسی دقیق تر رابطه متغیرهای مورد بررسی بر اعتماد اجتماعی زنان روستایی، از نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام^۱ استفاده شده که نتایج گام نهایی آن در جدول ۶ آمده است.

۱- Stepwise

جدول ۶. متغیرهای مستقل در مدل های رگرسیون عوامل موثر بر اعتماد

متغیر مستقل	بی	بتا	آماره تی	معنی داری	همبستگی	ضریب تعیین
رفت و آمد خانوارها	۰/۶۴۲	۰/۵۱۹	۱۰/۹۴۸	۰/۰۰۰		
روستای تنگسرخ	۱/۶۲۸	۰/۱۶۵	۳/۵۹۵	۰/۰۰۰		
گرایش به سنت-گرایی	-۰/۱۶۴	-۰/۱۲۴	-۲/۶۳۲	۰/۰۰۹	۰/۶۴۲	۰/۴۱۲
سطح رفاه خانوار	۰/۲۰۶	۰/۰۹۸	۲/۰۸۱	۰/۰۳۸		
استفاده از رسانه	۰/۱۲۴	۰/۰۹۵	۲/۰۸۰	۰/۰۳۸		

بر اساس نتایج حاصل از رگرسیون گام به گام در جدول ۶، مهم ترین متغیرهای پژوهشی موثر بر اعتماد اجتماعی زنان روستایی عبارتند از: میزان رفت و آمد خانوارها، روستای تنگسرخ، گرایش به سنت گرایی در میان زنان روستایی، میزان برخورداری از شاخص های رفاهی خانوار زنان روستایی و میزان استفاده از رسانه های گروهی. نکته قابل ذکر در رگرسیون گام به گام این است که با وارد کردن سه روستا به صورت جداگانه در مدل، روستای تنگسرخ که کیلویه که از سطح توسعه پایینی نسبت به دو روستای دیگر برخوردار است در مدل ظاهر شد و از تعیین کننده های اعتماد اجتماعی زنان روستایی محسوب می شود. ضریب تاثیر و میزان ضریب تبیین در جدول ۶ آمده است. ضریب تاثیر این چهار متغیر بر متغیر وابسته ۰/۶۴۲ می باشد و ضریب تبیین نشان می دهد که این چهار متغیر ۰/۴۱۲ درصد از متغیر وابسته را تبیین می کنند.

نتیجه گیری

نتایج پژوهش نشان می دهد که سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی در سطح نسبتاً متوسطی قرار دارد. از میان متغیرهای مورد مطالعه در این پژوهش جهت سنجش تاثیر آن ها بر سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی، سطح درآمد خانوار، وضعیت تاهل، نام روستا (روستای تنگسرخ)، میزان رفت و آمد بین خانوارها، سطح رفاه خانوار، گرایش به سنت گرایی و میزان استفاده از رسانه های جمعی دارای رابطه معنی داری با متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی زنان روستایی) بودند. بعد خانوار،

تحصیلات و سن رابطه معنی داری با سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی در روستاهای منتخب ندارند. در ادامه به بررسی هر کدام از این متغیرها به صورت جداگانه پرداخته می شود.

بررسی فرضیه ها نشان داد که: زنان متأهل روستایی اعتماد اجتماعی بیشتری نسبت به زنان مجرد دارند. نتایج این مطالعه با برخی از مطالعات مطابقت دارد (آزاد ارمکی و کمالی، ۱۳۸۳؛ ولیچ و دیگران، ۲۰۰۷). این موضوع می تواند به دلیل احساس تعهد بیشتر افراد متأهل در قبال خانواده خود و در تعامل با آشنایان و خویشاوندان باشد. این یافته تایید کننده نظریه دورکیم می باشد. همچنین تاییدکننده نظریه چلبی (۱۳۸۴) نیز می باشد که بیان می کند احساس تعهد باعث افزایش اعتماد اجتماعی می شود. پاتنام می گوید هر چه افراد از منابع بیشتری برخوردار باشند، دارای اعتماد بالاتری نیز می باشند. و نتایج مطالعه نشان داد که برخلاف نظر پاتنام بین تحصیلات زنان روستایی و اعتماد اجتماعی آن ها رابطه ای وجود ندارد و فرضیه مورد نظر رد می شود. این نتیجه قابل مقایسه با برخی از مطالعات نیز می باشد (عباس زاده، ۱۳۸۳؛ آزاد ارمکی و کمالی، ۱۳۸۳ و منصوریان و قدرتی، ۱۳۸۸؛ گلیو و دیگران، ۲۰۱۱). یافته های این مطالعه نشان می دهد که همانند برخی از مطالعات پیشین (حسینی، ۱۳۸۹ و اوجاقلو و زاهدی، ۱۳۸۴؛ گلیو و دیگران، ۲۰۱۱؛ جمال، ۲۰۰۷؛ پاکستون، ۲۰۰۷؛ هرپروس و کرایدو، ۲۰۰۸؛ سیمپسون^۱، ۲۰۰۶؛ لی^۲، ۲۰۰۶؛ تاگ و مولر، ۲۰۰۹) بین درآمد خانوار و اعتماد اجتماعی زنان روستایی رابطه مثبت و مستقیمی وجود دارد و این فرضیه تایید می شود. در ارتباط با فرضیه رابطه مثبت بین روستاهای توسعه یافته تر و اعتماد اجتماعی بیشتر زنان روستایی، این مطالعه رابطه معکوسی را نشان می دهد. به عبارت دیگر این مطالعه نشان می دهد که هر چه میزان توسعه یافتگی روستایی بیشتر باشد، سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی پایین تر است و فرض این مطالعه در این زمینه رد می شود. این نتیجه برخلاف نظر پاتنام و مطابق با برخی دیگر از مطالعات داخلی در این زمینه می باشد. کمالی (۱۳۸۳) نشان می دهد که با افزایش سطح توسعه یافتگی در میان استان های کشور از میزان اعتماد اجتماعی استان ها کاسته می شود. همچنین فیروزآبادی و دیگران (۱۳۸۹) در بررسی و مقایسه میزان توسعه اجتماعی و رابطه آن با سرمایه

۱- Simpson

۲- Leigh

اجتماعی در سطح استان های کشور نشان می دهند که این رابطه برعکس می باشد و با افزایش میزان توسعه اجتماعی در استان ها از میزان سرمایه اجتماعی کاسته می شود. از نظر پاتنام (۲۰۰۰) مناطق توسعه یافته تر دارای سطح اعتماد اجتماعی بالاتر می باشند، اما این مطالعه و برخی دیگر از مطالعات نشان می دهند که این موضوع در کشور ما برعکس می باشد. در ارتباط با دلایل آن به زعم لرنر (۱۳۸۳) می توان گفت، جامعه ما جامعه ای در حال گذار است و به نوعی، ناستواری و در هم ریختگی در جامعه رواج دارد که اکنون نه آن هنجارها و اعتماد سستی و گذشته، کارایی خود را حفظ کرده اند و نه هنجارها و شیوه های اعتماد مدرن، توانسته اند به خوبی جای هنجارها و اعتماد سستی را پر کنند. در نتیجه شرایطی به وجود می آید که در جامعه دیگر نه آن هنجارها و الزام های گذشته وجود دارد و نه هنجارها و الزام های مدرن به وجود آمده و جایگزین هنجارها و الزام های سستی شده است (فیروزآبادی و دیگران، ۱۳۸۹).

یافته های مطالعه نشان می دهد که طبق نظر پاتنام میزان استفاده از رسانه های جمعی تاثیر معکوسی در سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی دارد یافته های این مطالعه نشان می دهد که میزان استفاده از رسانه های جمعی تاثیر مثبتی در اعتماد اجتماعی زنان روستایی دارد و فرض مورد نظر مطالعه رد می شود. نتایج این مطالعه نشان می دهد که هر چند مطابق نظر افه و فوش (۲۰۰۲) بعد خانوار تاثیر معکوسی بر میزان اعتماد اجتماعی زنان دارد اما این تاثیر به حدی نیست که با متغیر وابسته رابطه معناداری داشته باشد. همچنین این نتیجه بر خلاف برخی از مطالعات انجام گرفته نیز می باشد (آزاد ارمکی و کمالی، ۱۳۸۳؛ گلیو و دیگران، ۲۰۱۱؛ ولیچ و دیگران، ۲۰۰۷). بر اساس فرض مطالعه و نظریه پاتنام (۲۰۰۰) رفاه خانوار بر میزان اعتماد اجتماعی زنان روستایی تاثیر مثبت و مستقیمی دارد. به عبارت دیگر هر چه بر میزان رفاه خانوار افزوده شود، بر سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی نیز افزوده می شود و فرض این مطالعه تایید می شود. نتیجه این مطالعه مشابه برخی از مطالعات پیشین نیز می باشد (فیروزآبادی و ایمانی، ۱۳۸۶ و زاهدی و دیگران، ۱۳۸۷). تحلیل رگرسیون نشان می دهد که بین گرایش به سنت گرایی و اعتماد اجتماعی در میان زنان روستایی رابطه معکوسی وجود دارد. بنابراین نظریه گیدنز (۱۳۷۷) مبنی بر این که افزایش گرایش سنت گرایی در افراد منجر به کاهش اعتماد اجتماعی می شود تایید می شود. در صورتی که اوجاقلو و زاهدی

(۱۳۸۴) در مطالعه ای نتیجه گرفته بودند که بین سنت گرایی و اعتماد تعمیم یافته رابطه ای وجود ندارد. این مطالعه نشان می دهد که طبق نظر بسیاری از محققان اعتماد اجتماعی مانند پاتنام (۲۰۰۰) و کلمن (۱۳۷۷)، رفت و آمد و تعامل بین افراد دارای بیشترین تاثیر بر سطح اعتماد اجتماعی زنان روستایی می باشد. با استفاده از تحلیل رگرسیون چند متغیره از مجموع متغیرهای این پژوهش با میزان اعتماد اجتماعی زنان روستایی نشان می دهد که میزان همبستگی این عوامل با اعتماد اجتماعی زنان روستایی ۰/۶۴۲ می باشد. مقدار ضریب تعیین نشان می دهد که ۰/۴۱۲ درصد تغییرات متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی زنان روستایی) توسط عوامل این پژوهش تعیین می شود. همان طور که مورد انتظار بود میزان رفت و آمد خانوارها دارای رابطه مثبت و معنی داری با میزان اعتماد اجتماعی زنان روستایی می باشد. میزان همبستگی این متغیر با اعتماد اجتماعی زنان روستایی، بیشترین میزان تاثیر را در میان متغیرهای این پژوهش دارد.

در نهایت این پژوهش نتیجه می گیرد که با توجه به سطح متوسط اعتماد اجتماعی در میان زنان روستایی، به طور روز افزونی از فعالیت و مشارکت زنان در جامعه کاسته می شود و به سمت طرد بیشتر زنان از جامعه منتهی می شود و همانطور که این مطالعه نشان داد متغیرهای اجتماعی مانند رفت و آمد بین خانوارها بیشترین تاثیر را در اعتماد اجتماعی زنان روستایی دارند. بنابراین این مطالعه پیشنهاد می کند جهت جلوگیری از کاهش اعتماد اجتماعی در جامعه، برنامه ریزان و سیاست گذاران توجه هر چه بیشتری به روابط اجتماعی در جامعه داشته باشند.

فهرست منابع

- آزاد ارمکی. تقی، افسانه کمالی، (۱۳۸۳)، اعتماد، اجتماع و جنسیت: بررسی تطبیقی اعتماد متقابل در بین دو جنس، مجله جامعه شناسی ایران، دوره پنجم، شماره ۲، ۱۳۲-۱۰۰
- اوجاقلو. سجاد، محمد جواد زاهدی، (۱۳۸۴)، بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن در بین ساکنان شهر زنجان، دوره ششم، شماره ۴، ۹۲-۱۲۵
- ازکیا. مصطفی، غلامرضا غفاری، (۱۳۸۰)، بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در نواحی روستایی شهر کاشان، نامه علوم اجتماعی، شماره ۳۱، ۱۷-۳

باستانی. سوسن، افسانه کمالی و مریم صالحی هیکویی (۱۳۸۷)، سرمایه اجتماعی شبکه و اعتماد متقابل بین شخصی، مجله ادبیات و علوم انسانی، س ۱۶، شماره ۶۱.

پاتنام، روبرت (۱۳۸۰) دموکراسی و سنت های مدنی، ترجمه: دلفروز، تهران، انتشارات روزنامه سلام.

پیراهری، نیر (۱۳۸۸)، سرمایه اجتماعی در نظریات جدید، پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره ۳
توکلی. مرتضی، کاظم تاجبخش، (۱۳۸۷)، بررسی و تحلیل میزان سرمایه اجتماعی در مناطق شهری و روستایی مرزی سیستان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۲، ۱۴۳-۱۶۲

حسینی، سید علی اصغر (۱۳۸۹) بررسی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی (مطالعه موردی شهر بابل)، معرفت، سال نوزدهم، شماره ۱۵۱.

چلبی، مسعود (۱۳۸۴)، جامعه شناسی نظم، نشر نی، چاپ سوم، تهران.

چلبی، مسعود (۱۳۷۵)، جامعه شناسی نظم: تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی، تهران، نشر نی.

چلبی. مسعود، محمد مبارکی (۱۳۸۴)، تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطوح خرد و کلان، مجله جامعه شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۲، ۳۰-۴۴

چلبی. مسعود، امیر کافی، (۱۳۸۳)، تحلیل چندسطحی انزوای اجتماعی، مجله جامعه شناسی ایران، دوره پنجم، شماره ۲.

ربانی، رسول، صمد کلانتری، وحید قاسمی، فروغ السادات عریضی و رضا اسماعیلی (۱۳۸۷) بررسی رابطه رفاه اجتماعی با سرمایه اجتماعی در فرآیند توسعه (مطالعه موردی: شهرستان های استان اصفهان)، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان، جلد ۲۹، شماره ۱.

زاهدی. محمد جواد، امیر ملکی و امیر ارسلان حیدری (۱۳۸۷)، فقر و سرمایه اجتماعی، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ۷، شماره ۲۸.

سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۸۵ کل کشور، مرکز آمار ایران.

شارع پور، محمود (۱۳۸۸)، بررسی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی به نیروهای انتظامی (مطالعه موردی: استان مازندران)، جامعه شناسی کاربردی، سال بیستم، شماره ۳۶.

عباس زاده. محمد (۱۳۸۳)، عوامل موثر بر شکل گیری اعتماد اجتماعی دانشجویان، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال چهارم، شماره ۱۵.

عبداللهی، محمد و میر طاهر موسوی (۱۳۸۶)، سرمایه اجتماعی در ایران: وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان شناسی گذار، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۵.

- فیروزآبادی، سید احمد (۱۳۸۴)، بررسی سرمایه اجتماعی و عوامل موثر بر شکل گیری آن در شهر تهران، پایان نامه دوره دکتری جامعه شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، راهنما: محمد جواد ناطق پور.
- فیروزآبادی، سید احمد و حسین ایمانی (۱۳۸۶) سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی-اجتماعی در کلان شهر تهران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۳.
- فیروزآبادی، سیداحمد، سیدرسول حسینی و روح الله قاسمی (۱۳۸۹)، مطالعه شاخص ها و رتبه توسعه اجتماعی در استان های کشور و رابطه آن با سرمایه اجتماعی، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۳۷، ایران.
- کفاشی، مجید، نادر آزاده (۱۳۸۸)، عوامل اجتماعی موثر بر میزان اعتماد اجتماعی در بین اعضای هیات علمی، پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره اول.
- کمالی، افسانه، مطالعه تطبیقی اعتماد اجتماعی در دو حوزه فرهنگ و سیاست (با تاکید بر سازمان های تخصصی)، پایان نامه دکتری جامعه شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، ۱۳۸۳، راهنما: آزاد ارمکی، تقی.
- کلمن، جیمز (۱۳۷۷)، بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، نشر نی، تهران.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷)، پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، چاپ اول، نشر مرکز.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۳)، تجدد و تشخیص، ترجمه ناصر موفقیان، نشر نی، تهران.
- لرنر، دانیل (۱۳۸۳) گذر جامعه سستی نوسازی خاورمیانه، ترجمه غلامرضا خواجه سروری، پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران.
- منصوریان. محمدکریم، حسین قدرتی (۱۳۸۸)، اعتماد اجتماعی و تعیین کننده های آن: رهیافت نهادمحور یا رهیافت جامعه محور؟ (مورد مطالعه: شهر سبزوار)، جامعه شناسی کاربردی، سال بیستم، شماره پیاپی (۳۴) - شماره ۲.
- میرک زاده. علی اصغر، وحید علی آبادی و علی شمس (۱۳۸۹)، واکاوی موانع مشارکت زنان در برنامه های آموزشی و ترویجی، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۳، شماره ۲.
- وثوقی منصور، هاشم آرام (۱۳۸۸)، بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن در شهر خلخال (استان اردبیل)، پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره ۳.

Antoni. Degli, Giacomo (۲۰۰۵), Social relations and economic welfare at an individual level, University of Parma.

Antoni. Degli, Giacomo (۲۰۰۸), Does satisfaction matter? A microeconomic empirical analysis of the effect of social relations on economic welfare, The Journal of Socio-Economics, ۷۸۴.

- Beaudoin. E. Christopher and Esther Thorson (۲۰۰۴), social capital in rural and urban communities: testing differences in media effects and models, *J&MC Quarterly* ۸۱: ۲.
- Bjørnskov. Christian,(۲۰۰۶), Determinants of generalized trust: A cross-country Comparison, *Public Choice* , ۱۳۰:۱-۲۱
- Bjørnskov, Christian,(۲۰۱۰), How does social trust lead to better governance?An attempt to separate electoral and bureaucratic mechanisms, *Public Choice* (۲۰۱۰) ۱۴۴: ۳۲۳-۳۴۶
- Brehm, John & Rahn Wandy (۱۹۹۷) Individual-Level Evidence for the Causes and Consequences' of Social Capital, *American Journal of Political Science*, volume ۴۱, Issue ۳ (Jul., ۱۹۹۷) , ۹۹۹-۱۰۲۳.
- Fukuyama, Francis. (۱۹۹۵) *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. New York: Free Press.
- Glaeser L. Edward and Charles Redlick (۲۰۰۹), Social Capital and Urban Growth, *International Regional Science Review*, ۳۲: ۲۶۴.
- Gleave. Eric, Blaine Robbins and Beth Kolko (۲۰۱۱), Trust in Uzbekistan, *International Political Science Review*, ۱-۲۱
- Herreros, Francisco, Henar Criado(۲۰۰۸), The State and the Development of Social Trust, *International Political Science Review* , Vol. ۲۹, No. ۱, ۵۳-۷۱
- Jamal, Amaney, (۲۰۰۷),When Is Social Trust a Desirable Outcome? : Examining Levels of Trust in the Arab World, *Comparative Political Studies* , Volume ۴۰ Number ۱۱,November ۲۰۰۷, ۱۳۲۸-۱۳۴۹
- Joopin, Loh, (۲۰۰۴) social capital and economic development: A cross national study of social capital, trust, civic engagement, and economics of ۳۸ countries, ۱۹۹۰-۱۹۹۸, The university of Alabama.
- Kääriäinen. Juha, Reino Sirén(۲۰۱۱), Trust in the police, generalized trust and reporting crime, *European Journal of Criminology* ۸(۱) , ۶۵-۸۱

- Klijin, Erik-Hans, Jurian Edelenbos , Bram Steijn(۲۰۱۰), Trust in Governance Networks : Its Impacts on Outcomes, Administration & Society, ۴۲(۲) ۱۹۳-۲۲۱
- Knack.Stephen,(۲۰۰۲), Social Capital and the Quality of Government: Evidence from the States, American Journal of Political Science, Vol. ۴۶, No. ۴, ۷۷۲-۷۸۵.
- Lee. J, Amar Árnason, Andrea Nightingale and Mark Shucksmith, (۲۰۰۵), Networking: Social Capital and Identities in European Rural Development, Sociologia Ruralis, ۴۵: ۴.
- Li. Lianjiang,(۲۰۰۶), Political Trust in Rural China, Modern China, Vol. ۳۰ No. ۲, ۲۲۸-۲۵۸, Sage Publications
- Morris. Stephen D, Joseph L. Klesner(۲۰۱۰), Corruption and Trust: Theoretical Considerations and Evidence From Mexico, Comparative Political Studies ۴۳(۱۰) ۱۲۵۸-۱۲۸۵
- Murphy. James T,(۲۰۰۶), Building trust in economic space, Progress in Human Geography ۳۰, ۴ (۲۰۰۶) pp. ۴۲۷-۴۵۰,
- Narayan, Deepa and Lant Pritchett (۱۹۹۷), Cents and Sociability: Household Income and Social Capital in Rural Tanzania.
- Offè, Claus and Fuchs, Susanne (۲۰۰۲) , A decline of Social Capital ? The German Case, Published in Putnam, Robert D,(۲۰۰۲). Democracy in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society. New York: Oxford University Press.
- Paxton, Pamela (۲۰۰۲), Social Capital and Democracy: An Interdependent Relationship, American Sociological Review, Vol. ۶۷, No. ۲.
- Paxton P (۲۰۰۷), Association memberships and generalized trust: A multilevel model across ۳۱ countries, Social Forces ۸۶: ۴۷-۷۶
- Putnam, R. (۲۰۰۰). Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community, Simon and Schuster, New York.
- Simpson B (۲۰۰۶), The poverty of trust in the southern United States, Social Forces ۸۴: ۱۶۲۵-۳۸.

- TAG. FREI. MARKUS, RICHARD TRAUNMÜLLER,(۲۰۰۹), Spheres of trust: An empirical analysis of the foundations of particularised and generalised trust, European Journal of Political Research ۴۸: ۷۸۲-۸۰۳.
- Snavey. K and Martin B. Tracy (۲۰۰۲), Development of Trust in Rural Nonprofit Collaborations, Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, ۳۱: ۶۲.
- Tennberg. Monica,(۲۰۰۷), Trust in International Environmental Cooperation in Northwestern Russia, Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association Vol. ۴۲(۳): ۳۲۱-۳۳۵
- Welch MR, Sikkink D and Loveland MT (۲۰۰۷), The radius of trust: Religion, social embeddedness and trust in strangers, Social Forces ۸۶: ۲۳-۴۶.
- Ziersch. M. Anna, Fran Baum, I. Gusti Ngurah Darmawan, Anne M. Kavanagh and Rebecca J. Bentley, (۲۰۰۹), Social capital and health in rural and urban communities in South Australia, Australian and new Zealand journal of public health, ۳۳:۱.